

Наставни час о Холокаусту

Бранко Боровница

Професор географије;
borovnica84@gmail.com

Информативни прилог

УДК 343.819.5(048.83)

DOI 10.7251/TOP1905261B

Фашистичка (аријевска) идеологија била је базирана на јасним принципима виших и нижих раса на планети, тежњом за доминацијом њемачке нације. У погледу Јевреја, процес континуираног притиска (доношење нових закона, теже запошљавање, забрана одређених друштвених и културних дешавања, психолошки притисак ради емиграције, уништавање синагога) трајао је од 1933 до 1939. године. У том периоду нацисти су све више постајали политички и економски јачи у Њемачкој. Велику улогу у стварању „опијума“ за масе имала је пропаганда, која је путем новина, радија, умјетничких слика и дјела, покушавала да прикаже један народ као агресорски, освајачки, и ако се не заустави, могао би да економски, политички и територијално освоји читав свијет.

Наредна фаза у процесу дехуманизације Јевреја била је стварање гета у свим градовима и насељима са том популацијом. Грчка ријеч „гетонија“ означава насеље. Сваки гето је имао своју заједницу, комуно, на чијем челу је био „judenrate“, намјесник који је извршавао наређења њемачких официра и власти. Формирање гета почело је крајем 1939. године. У прољеће 1940. године формиран је гето у Лођу, а у јесен и највећи јеврејски гето у Варшави, са преко 500.000 Јевреја. Поред ових, у групу већих убрајамо Лублин и Краков. Стварање гета, тј. изолација, представља први процес систематске дехуманизације једног народа.

„Коначно рјешење“ представља системску одлуку нацистичке идеологије да се Јевреји избришу са карте Европе и свијета као народ. Транспорт Јевреја из окупираних територија ишао је постепено широм Европе, а све са циљем да се народ концентрише у 4-5 већих логора ради лакше контроле, а касније и уништења. Наредбе за депортацију издаване су намјесницима у јеврејским заједницама. Људи су могли да

понесу мало личних ствари и да се окупе око жељезничке станице. Интересантан је психолошки моменат, јер су наредбе издаване у вријеме вјерских празника, кад је смањена опрезност становништва.

Од Норвешке на сјеверу до Италије и Грчке на југу, од Француске на западу и дијела Совјетског Савеза на истоку, почела је масовна депортација у подручје Генералне управе у југозападној Пољској. У току процеса транспорта Јевреја из гета према логорима смрти постојали су и транзитна гета, као што су били они у Мађарској на путу за Аушвиц, као и у 1941. години Терезин, близу Прага у Чешкој.

*Лођ, Пољска, дјеца раде у фабрици ципела у гету.
Архива фотографија Јад Вашем 7317/11648*

Питања за дискусију о гетима и концентрационим логорима, након изнесеног уводног излагања и представљених аутентичних фотографија, јесу:

- Како се осјећају дјеца док раде у фабрици ципела, да ли је то право дјетињство? Да ли су свјесни шта значи изолација из друштва и принудни рад?

- Да ли је принудни рад одлика гета? Или?
- О чему размишља омладина док ствара музику, пише пјесме, организује културна дешавања у подрумима својих кућа и заједница јер то не могу да раде у јавности?
- Како црна берза утиче на психолошки моменат код људи? Да ли окупљање, дружење, прича, значе и опстанак?

*Мордехај Румковски благосиља двије невјесте.
Архива фотографија Јад Вашем 4062/18*

- Зашто улазити у брак и стварати породицу у таквим условима? Да ли је љубав јача од свих животних недаћа?
- Сваки концентрациони логор имао је своју хијерархијску структуру, почев од команданта логора, који је био специјално припреман за ту дужност, као што је постојала хијерархија међу затвореницима. Овај модел је првобитно успостављен у логору Дахау.
- Највећи и најстрашнији концентрациони логори били су: Аушвиц – Биркенау, Белзец, Собибор, Мајданек, Келмно и Треблинка.

- Живот у логорима се сводио на свакодневну рутину: рано устајање, спремање кревета, формирање редова и колона, марширање на принудни рад, чекање у редовима на пола кришке хљеба и мало супе од поврћа итд.
- Упркос несхватљиво тешким условима за живот, људи су успјели да сачувају своју креативност тако што су писали пјесме, хватали забиљешке, цртали на папиру или зидовима, правили накит од затворске жице, поштовали вјерске обичаје итд.

*Вестерборк, Холандија, Прелазни камп.
Архива фотографија Јад Вашем 4613/413*

- Да ли је био тежи физички или психолошки притисак на здравствено стање организма?
- Како су се осјећали свирачи, испраћајући свог сународника по посљедњи пут?
- Да ли је било разлике у мушким и женским пословима?
- Зашто су затвореници писали пјесме, свједочења, водили дневнике, стварали умјетност?
- Како су свакодневна рутина и глад утицали на односе међу затвореницима?

- Да ли би се знали понашати ако дође дан ослобођења?
- Које су моралне дилеме имали затвореници?

Закључујемо, *Холокауст* је системски, континуиран процес уништавања Јевреја у свијету. Процес дехуманизације Јевреја широм Европе може се посматрати кроз процесе:

1. Правних, економских, расних, емигрантивних притисака у периоду од 1933. до 1939. године.

2. Изолатије из друштва, стварање гета.

3. Транспорта вагонима, боравка у транзитним камповима.

4. Принудног рада, глади, нехуманих услова у логорима смрти, истребљења (Аушвиц, Мајденек, Белзец, Треблинка итд.).

Професори са Института Јад Вашем заснивају своја предавања и учење на индивидуалним људским судбинама, породици, образовању, култури, а мање на фактографским, бројчаним подацима. Хуманистички приступ приказује човјека као појединца, одређеног карактера и судбине у ратном вихору. Питање морала, емоција, опстанка, породице, идеологије, губитка расне, вјерске, националне и грађанске припадности, основа су за васпитно-образовни процес у овој области. Наставници и професори различитих предмета (историја, географија, српски језик итд.) треба да пронађу адекватне методе и технике рада у свом предмету (карте, пјесме, дневници, записи итд.) да би приближили ученицима ову тему, а наравно са акцентом на страдању српског народа у протеклом вијеку (стратишта, логори, Јасеновац итд.). Учењем и сјећањем на српске жртве чувамо успомену и остављамо неизбрисив траг за наредне генерације.

Велика база дидактичко-педагошких принципа и средстава за хуманистички приступ учењу налази се на интернет сајту Јад Вашема (<http://www.yadvashem.org>).